

Voorbereidend TECHNISCH Lezen
Van peuterklas tot en met eerste leerjaar

Marlies Algoet
12/05/21

Odisee
DE COÖPERATIE

Titel van de presentatie

Door deze workshop

- ✓ krijg je een zicht op **wat een goede lezer is** / goed leesonderwijs inhoudt
- ✓ herken je de **plaats & het belang van technisch lezen** in het hele proces van lezen
- ✓ krijg je **inzicht in de leerlijn 'voorbereidende technische leesvaardigheden'** (VTL)
- ✓ weet je **waarom** VTL belangrijk is en welke vaardigheden er echt toe doen.
- ✓ heb je **inspiratie** om rond VTL te werken in de klas

3

INHOUDSTAFEL

Op het menu vandaag...

1. *Een goede lezer is ... Een goed leesbeleid is ...*
2. *Wat is technisch lezen? Wat is het belang ervan?*
3. *Vorbereidend technisch lezen (VTL): onderdeel van ontlukende geletterdheid*
4. *VTL: 4 potten op het vuur – nodig voor risicokleuters*

Wat doen jullie al rond klanken en letters in de kleuterklas? (Noteer je klas erbij).

Wat willen jullie heel graag weten?

INHOUDSTAFEL

Op het menu vandaag...

1. *Een goede lezer is ... Een goed leesbeleid is ...*
2. *Wat is technisch lezen? Wat is het belang ervan?*
3. *Vorbereidend technisch lezen (VTL): onderdeel van ontlukende geletterdheid*
4. *VTL: 4 potten op het vuur – nodig voor risicokleuters*

Algemeen kader

4 april 2019

Binneland

Frank Segers

Leerlingen basisonderwijs scoren slechter op lezen en luisteren dan vijf jaar geleden

Mees

Klank klaar voor de leesstart: Katrije Klank

7

Begrijpend lezen

Algemeen kader

“Als we betere lezers willen, kunnen we ze niet leren tanden poetsen”

KLASSE

Vlaamse leerlingen scoren steeds slechter op internationale leestests. Waar liggen de oorzaken?

Jan Rijkers: “Uit PIRLS weten we dat veel minder tijd gereserveerd wordt voor lezen dan 20 jaar geleden. Er is vooral minder aandacht voor **technisch lezen**, het vlot kunnen verklanken van wat er staat. Vlot technisch kunnen lezen is essentieel, maar het schiet erbij in omdat scholen in Vlaanderen en Nederland veel andere doelstellingen moeten realiseren: EHBQ, tanden poetsen, beweging, drugpreventie, gezond leven, met geld leren omgaan ...”

“Een andere vrij simpele verklaring is dat teksten in de basisschool zelden langer zijn dan een halve bladzijde. Bij PIRLS moeten ze ook langere teksten begrijpen.”

Klank klaar voor de leesstart: Katrije Klank

Bron: <https://www.klasse.be/33352/als-wen-betere-lezers-willen-kunnen-we-ze-niet-leren-tanden-poetsen/>

8

Technisch lezen

ik leer lezen en schrijven

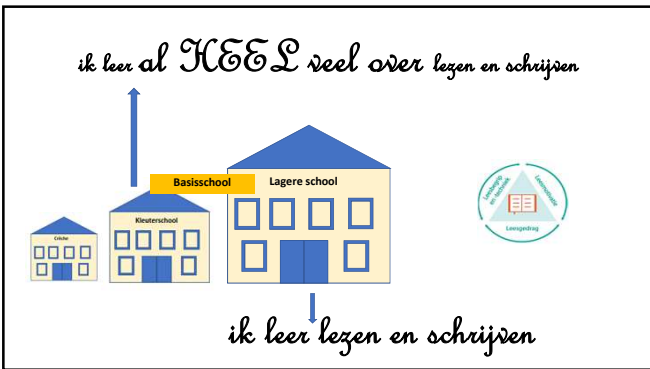
Basisschool

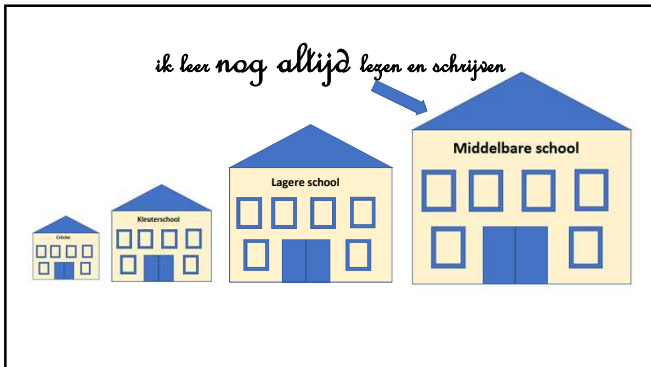
ONS DOEL

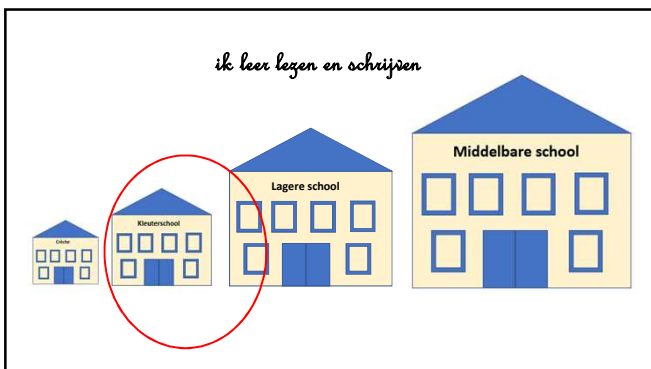
vlot en vloeiend **technisch** lezen
goed **begrijpend** lezen
kwali- & kwantiteitsvol **leesgedrag**
+ **autonome leesmotivatie**
goede lezer

Résumé

- Wat is een goede lezer:
technisch L / begrijpend L / leesgedrag / auton. motivatie
- Wat is goed leesonderwijs:
visie / omgeving / didactiek / monitoring / netwerk
- Vandaag: 2,5 - 6:
voorbereidend technisch lezen:
klein maar zeer belangrijk
radertje in het geheel

Zijn er vragen?

INHOUDSTAFEL

Op het menu vandaag...

1. Een goede lezer is ... Een goed leesbeleid is ...
2. Wat is technisch lezen? Wat is het belang ervan?
3. Voorbereidend technisch lezen (VTL): onderdeel van ontlukkende geletterdheid
4. VTL: 4 potten op het vuur – nodig voor risicokleuters

Met dank aan Lieve Van Severen

Wat is dat eigenlijk, technisch lezen?

- Technisch lezen is een **voorwaarde** om *begrijpend* te kunnen lezen (+ voor *motivatie* en *leesgedrag* – lezen is anders veel te moeilijk)
- Technisch lezen: 3
 1. Technisch lezen is **decoderen** wat er staat: k a t → kat!
 2. Technisch lezen is **vlot** lezen: in voldoende **tempo** én **juist** decoderen wat er staat
 3. Technisch lezen is **vloeiend** lezen. Vloeiend lezen omvat vlot lezen. Vloeiend lezen is met **expressie** en **begrip** lezen. Vloeiend lezen is de brug tussen technisch en begrijpend lezen.

2. en 3. relatief nieuwe inzichten

17

Technisch Lezen: eerste en tweede leerjaar?

2,5 j. **Niet waar...**
 Technisch lezen: peuterklas, eerste kleuterklas, tweede kleuterklas, derde kleuterklas
 = **VOORBEREIDEND TL**

lezen: eerste en tweede leerjaar
 = **AANVANKELIJK TL**

Technisch lezen: derde, vierde, vijfde, zesde leerjaar zelfs het secundair
 = **VOORTGEZET TL**

Technisch lezen = taak van ALLE LEERKRACHTEN!

15 j.

18

Kleuterklas, eerste leerjaar: in eerste plaats: **decoderen**. Wat is dat eigenlijk, decoderen?

□ ↓ ↻ ≅ ∞ ⇔ □ ↓ ↻ ∞ ∞ ⇔ ■ ↓ ∞ † ∞ ⇔

Titel van de presentatie 19

Wat is decoderen?

→ Wat doe je allemaal, om dit te ontcijferen?

□ ↓ ↻ ≅ ∞ ⇔ □ ↓ ↻ ∞ ∞ ⇔ ■ ↓ ∞ † ∞ ⇔

∞ E ↓ L □ V ⇔ N ↻ O

Titel van de presentatie 20

Wat is decoderen?

→ Wat doe je allemaal, om dit te ontcijferen?

□ ↓ ↻ ≅ ∞ ⇔ □ ↓ ↻ ∞ ∞ ⇔ ■ ↓ ∞ † ∞ ⇔

∞ E ↓ L □ V ⇔ N ↻ O

Oplossing: vlot en vloeiend lezen

Titel van de presentatie 21

Wat is decoderen?

Wirwar van tekens van elkaar scheiden: woorden
 Elk teken van de andere onderscheiden en herkennen: letters
 Elk teken met de juiste klank verbinden
 Al die klanken in volgorde onthouden
 Al die klanken aan elkaar hangen
 'lezen': letters na elkaar lezen

Titel van de presentatie 22

Wat is decoderen?

Wirwar van tekens van elkaar scheiden Elk teken v/d andere onderscheiden / herk. Elk teken met de juiste klank verbinden Al die klanken in volgorde onthouden Al die klanken aan elkaar hangen Tekens aan elkaar hangen: lezen	visuele analyse zinnen in woorden visuele discr. (p en gn q) LETTERS klanktekenkoppeling KL/LT of alfabetisch principe auditief werkgeheugen KLANKEN auditieve synthese KLANKEN visuele synthese LETTERS
---	---

Titel van de presentatie 23

Wat is decoderen?

Wirwar van tekens van elkaar scheiden Elk teken v/d andere onderscheiden/herk. Elk teken met de juiste klank verbinden Al die klanken in volgorde onthouden Al die klanken aan elkaar hangen Tekens aan elkaar hangen: lezen	visuele analyse zinnen in woorden visuele discr. (p en gn q) LETTERS klanktekenkoppeling KL/LT of alfabetisch principe auditief werkgeheugen KLANKEN auditieve synthese KLANKEN visuele synthese LETTERS
---	---

Hoe meer woord- en wereldkennis: hoe gemakkelijker.

En daarna dus nog vlot lezen en vloeiend lezen! Decoderen + vlot + vloeiend = technisch lezen.

En dan ook nog begrijpen wat al die klanken willen zeggen. Woord- en wereldkennis zijn hiervoor erg belangrijk.

Titel van de presentatie 24

Vraag: wat van die zaken doen we al in kk?

Wirwar van tekens van elkaar scheiden	visuele analyse zinnen in woorden
Elk teken van de andere onderscheiden	visuele discr. (p en gn q) LETTERS
Elk teken met de juiste klank verbinden	klanktekenkoppeling KL/LT of alfabetisch principe
Al die klanken in volgorde onthouden	auditief werkgeheugen KLANKEN
Al die klanken aan elkaar hangen	auditieve synthese KLANKEN
Al die tekens aan elkaar hangen	visuele synthese LETTERS

Hoe meer woord- en wereldkennis: hoe gemakkelijker

Titel van de presentatie 25

Antwoord op: wat van die zaken doen we al in kk?

Wirwar van tekens van elkaar scheiden	visuele analyse zinnen in woorden ✓
Elk teken van de andere onderscheiden	visuele discr. (p en gn q) LETTERS ✓
Elk teken met de juiste klank verbinden	klanktekenkoppeling KL/LT of alfabetisch principe ✓
Al die klanken in volgorde onthouden	auditief werkgeheugen KLANKEN ✓
Al die klanken aan elkaar hangen	auditieve synthese KLANKEN ✓
Al die tekens aan elkaar hangen	visuele synthese LETTERS ✓

Hoe meer woord- en wereldkennis: hoe gemakkelijker

Titel van de presentatie 26

Résumé **Zijn er vragen?**

Decoderen
 + juist en met tempo decoderen (**vlot**)
 + met intonatie decoderen (**vloeiend**)
 = **technisch lezen (TL): van 2,5 – 15 j.**

Kleuterklassen: **voorbereidend TL (VTL):** voorbereiding op decoderen
 = onder andere: auditief en visueel werkgeheugen, discriminatie, analyse, synthese, klanktekenkoppeling

INHOUDSTAFEL

Op het menu vandaag...

1. Een goede lezer is ... Een goed leesbeleid is ...
2. Wat is technisch lezen? Wat is het belang ervan?
3. Voorbereidend technisch lezen (VTL): onderdeel van ontluikende geletterdheid
4. VTL: 4 potten op het vuur – nodig voor risicokleuters

Met dank aan Lieve Van Severen

VTL: onderdeel van

Ontluikende geletterdheid

= baby's, peuters hebben **spontane** interesse voor schriftelijke taal die ons omringt

0-6 jaar

VTL: onderdeel van:

Ontluikende geletterdheid

= baby's, peuters hebben spontane interesse voor schriftelijke taal die ons omringt

0-6 jaar

Begint buiten en voor school

VTL: onderdeel van

Ontluikende geletterdheid

= baby's, peuters hebben spontane interesse voor schriftelijke taal die ons omringt

0-6 jaar

Begint buiten en voor school

Stimuleren!

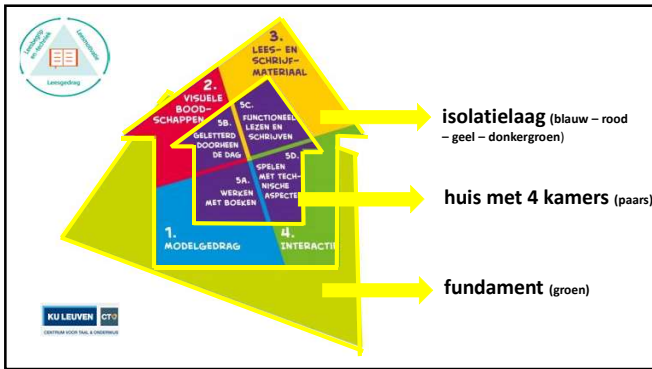
Ontluikende geletterdheid

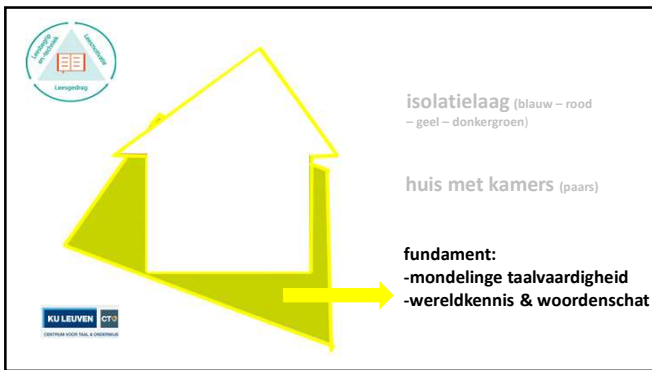
in de kleuterklas

Wat en hoe?

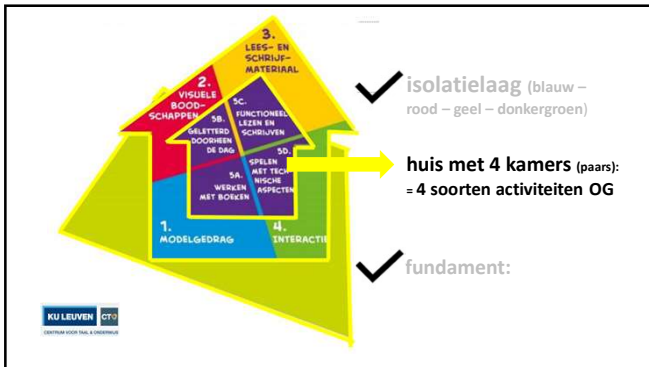
KU LEUVEN **CTO**
CENTRUM VOOR TAAL & ONDERWIJS

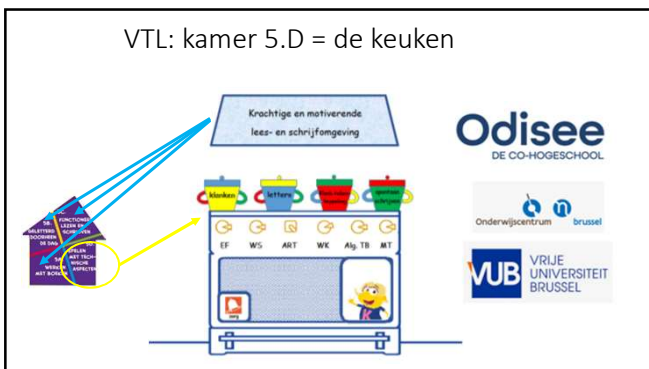

Avonturen met Kaatje Klank

www.odisee.be/klankklaar
(under construction;
Kaatje 2.0)

www.kaatjeklank.be

Odisee
Vlaamse Overheid voor
Lees- en Schrijfopleiding

Résumé

Alle kleuters zijn spontaan geïnteresseerd in de wereld van letters en geschreven taal om zich heen = ontluikende geletterdheid

Als die interesse niet gevoeld wordt, groeit ze niet (voldoende).

Krachtig beeld:

Vandaag: 5.D = de keuken: 4 potten.

Zijn er vragen?

INHOUDSTAFEL

Op het menu vandaag...

1. Een goede lezer is ... Een goed leesbeleid is ...
2. Wat is technisch lezen? Wat is het belang ervan?
3. Voorbereidend technisch lezen (VTL): onderdeel van ontluikende geletterdheid
4. VTL: 4 potten op het vuur – nodig voor risicokleuters

Krachtige en motiverende lees- en schrijfontgeving

Odisee DE CO-HOGESCHOOL

Onderwijscentrum brussel

VUB VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Vorbereidend technisch lezen (VTL)
Van 2,5 tot 6 jaar

Pot 1 klanke

Pot 2 letters

Pot 3 klankeletter-koppeling

Pot 4 spontaan schrijven

Klankebe-wustzijn

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

44

Vorbereidend technisch lezen (VTL)

Gaartijd: 20 min/dag (2^e 3^e kk)

Pot 1 klanke

Pot 2 letters

Pot 3 klankeletter-koppeling

Pot 4 spontaan schrijven

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

45

Vorbereidend technisch lezen (VTL)

 EF
  WS
  ART
  WK
  Alg. TB
  MT

EF	Executieve functies
WS	Woordenschat
ART	Articulatie
WK	Werkdomein
Alg. TB	Algemeen taalbewustzijn
MT	Mondelinge taalvaardigheden

Klank klaar voor de leestart: Kattie Klank 46

Achtergrond

Andere beïnvloedende factoren

- intelligentie
- zicht
- gehoor
- fijne motoriek
- basisbehoeften: voeding, slapen, stresssituaties thuis, licht, ...

Klank klaar voor de leestart: Kattie Klank 47

Risicokinderen

 EF
  WS
  ART
  WK
  Alg. TB
  MT

Klank klaar voor de leestart: Kattie Klank 48

Risicokinderen

- Kinderen die opgroeien in kansarmoede
- Kinderen met spraak- en taalproblemen
- Kinderen met familiaal met dyslexie
- Kinderen die moeite hebben om aandacht te richten, met zwak werkgeheugen
- Kinderen die moeite hebben met klankbewustzijnstaakjes
- Kinderen die problemen hebben met benoemsnelheid
- Kinderen die weinig interesse tonen in lees- en schrijf-activiteiten

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank 49

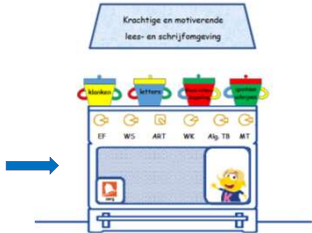
Risicokleuters

- Risicokleuters hebben langere gaartijd nodig: "knoppen harder zetten"
- Meer oefenkansen + intensere begeleiding door
 - Preteaching
 - Frequenter & intenser oefenen
 - Kleine groep
 - Extra feedback

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank 50

Eerste leerjaar: VTL-vaardigheden samenvoegen

Krachtige en motiverende lees- en schrijfoefening

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank 51

Geluid
Klankbewustzijn
Fonemisch
bewustzijn

In een notendopje

1^e kleuterklas: **geluiden**
geconcentreerd luisteren, auditieve discriminatie en aud. geheugen – geluiden

2^e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
auditieve discr. & (modelen synth.)
Hoor je s? S, p, s, r, s, p / Hoor je s in poep? In soep? (s – oep: dat is soep)

3^e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
aud. discr., synthese, analyse, manipulatie & deletie
*s – oe – p: dat is soep! Wat is de eerste klank van sok?
 Als je de s van sok vervangt door een r, krijg je rok. Sanne zonder s is Anne.*

In een notendopje

1^e kleuterklas: **geluiden**
geconcentreerd luisteren, auditieve discriminatie en aud. geheugen – geluiden

2^e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
auditieve discr. & (modelen synth.)
Hoor je s? S, p, s, r, s, p / Hoor je s in poep? In soep? (s – oep: dat is soep)

3^e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
aud. discr., synthese, analyse, manipulatie & deletie
*s – oe – p: dat is soep! Wat is de eerste klank van sok?
 Als je de s van sok vervangt door een r, krijg je rok. Sanne zonder s is Anne.*

Tijd voor spelletjes: de dieren van boer Jef

Welk dier hoor je?
 Je hoort twee dieren: kan je ze na elkaar opnoemen?
 Je hoort twee dieren: welk dier hoor je niet? (drie prenten)
 Is het een wild dier? Een boerderijdier?
 Telkens als je de wolf hoort: rechtstaan

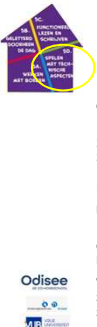
Tijd voor spelletjes: de dieren van boer Jef

Je kan dit met **geluiden** doen zoals in dit vb. / met **instrumenten** / met **stemgeluiden** (hoge, lage, kind vs volwassene, ...)

Welk dier hoor je?
 Je hoort twee dieren: kan je ze na elkaar opnoemen?
 Je hoort twee dieren: welk dier hoor je niet? (drie prenten)
 Is het een wild dier? Een boerderijdier?
 Telkens als je de wolf hoort: rechtstaan

Auditieve discriminatie
 Auditief geheugen
 Auditief geheugen
 Auditieve discriminatie (plus associëren)
 Auditieve discriminatie
PLUS ALTJD GECONCENTREERD LUISTEREN

Samenvattend jonge kleuters

Gehoorspelletjes om horen of technisch luisteren te trainen

1. Geconcentreerd luisteren
2. Auditief geheugen
3. Auditieve discriminatie

KOPPELEN AAN STEMSELLETJES (articulatie-organen, klanken)
Executieve functies (zie volgende slides)

Geconcentreerd (begrijpend) luisteren door vertellen, voorlezen, ingesproken luistertaken en luisterboeken, luisteropdrachtjes

Visueel waarnemingsvermogen: geheugen, visuele discriminatie & analyse & synthese (tiktakachtige zaken: prent steeds meer laten zien; prent met stuk tekort, puzzels, twee dingen tonen en vragen wat ze eerst zagen ...)

EF-TIP 1 voor alle kleuterklassen bij spelen met geluiden en klanken

Leer de kleuters irrelevante externe of interne prikkels te onderdrukken (gebruik **zintuigkaartjes**).

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

EF-TIP 2 voor alle kleuterklassen bij spelen met geluiden en klanken

Breng de **'stop-en-luister-strategie'** aan om impulsieve reacties en gedragingen af te remmen.

'IK STOP. IK LUISTER.'

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

EF-TIP 3 voor alle kleuterklassen bij spelen met geluiden en klanken

Bied structuur

- Maak de intro en afsluiter van luister-activiteiten expliciet (→ ritueel zeer zinvol)
- Maak telkens duidelijk dat het om een KK-spelletje gaat, bv. met picto in de daglijn

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Résumé Zijn er vragen?

in eerste kleuterklas

Spelletjes rond geluiden
 Geconcentreerd luisteren, auditieve discr. en geheugen
 Stemspeletjes
 BELANG VAN EF

In een notendopje

1e kleuterklas: geluiden
geconcentreerd luisteren, auditieve discriminatie en aud. geheugen – geluiden

2e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
auditieve discr. & (modelen synth.)
Hoor je s? S, p, s, r, s, p / Hoor je s in poep? In soep? (s – oep: dat is soep)

3^e kleuterklas: **klanken; klanken in woorden** (fonemisch bwz)
aud. discr., synthese, analyse, manipulatie & deletie
*s – oe – p: dat is soep! Wat is de eerste klank van sok?
 Als je de s van sok vervangt door een r, krijg je rok. Sanne zonder s is Anne.*

Odisee

Stelling: Als je het klankbewustzijn van kleuters wilt oefenen, start je met grotere eenheden zoals woorden en klankgrepen, vooraleer je naar kleinere eenheden, de klanken, gaat.

Voorbeeld:
 2KK: klap het woord 'kabouter' in stukjes: ka-bou-ter
 3KK: klap het woord 'mes' in klanken: m – e – s

Odisee

Klank klaar voor de leesstart 63

FOUT:
 klankniveau
 → positief effect op fonemisch bewustzijn & lezen

klangreepniveau
 → geen effect op fonemisch bewustzijn & lezen
 → verwarrend

• <https://kleutergewijs.wordpress.com/2015/11/22/klap-pen-in-let-ter-gre-pen-overbodig-en-zelfs-hinderlijk-volgens-recent-onderzoek/>

Klankbewustzijn of het fonemisch bewustzijn is één van de belangrijkste leesvoorwaarden.

Klank klaar voor de leesstart 64

Klankbewustzijnstaken: 4-jarigen:

Auditieve discriminatie

Klankherkenning

- Hoor je een /s/ of een /p/?
- Hoor je de klank /s/ in Sint?

Juf Leen: 3.11
soep: 2.51

Auditieve discriminatie (anal.)

Klankcategorisatie

- Zoek de woorden (voorwerpen/namen) met de klank /s/.

Auditieve synthese

- /s/ /o/ /k/, welk woord is dit? (Modellen)

soep: 5.16

Klank klaar voor de leesstart 65

Stelling: Het klankbewustzijn rijpt bij de meeste kinderen niet vanzelf. Je moet dit expliciet en doelgericht inoefenen.

Klank klaar voor de leesstart 66

Stelling: Het klankbewustzijn rijpt bij de meeste kinderen niet vanzelf. Je moet dit expliciet en doelgericht inoefenen.

Juist: 'Children acquire spoken language easily, but the same is not true of phonemic awareness. Most children require explicit instruction.'

'Vooral voor kinderen met lage SES zijn expliciete, directe instructie en doelgerichtheid noodzakelijk' (prof. W. Van den Broeck, 2017)

Klankbewustzijn of het fonemisch bewustzijn is één van de belangrijkste leesvoorwaarden.

67

Klankbewustzijnstaken: diepe foneemniveau
Geen consensus over startleeftijd

Auditieve synthese	So... K is? S...ok is? S...o...k... is?	
Auditieve analyse	<ul style="list-style-type: none"> Hoeveel klankjes hoor je in /sok/? Wat is de eerste / laatste klank? Is het woord /sok/ korter of langer dan /stok/? 	Juf Lieve eerste klank IB
Auditieve deletie	<ul style="list-style-type: none"> Als je /s/ weglaat uit Sanne, krijg je Anne. 	
Auditieve manipulatie	<ul style="list-style-type: none"> Als je /s/ weglaat uit sok, krijg je ok. Nu plak ik er een /r/ aan en ik krijg rok. 	

Klank klaar voor de leesstart

68

Welke stelling is juist?

A. De klank /p/ herkennen in soep is gemakkelijker dan in poes.

B. De klank /s/ herkennen in soep is moeilijker dan in poes.

C. De klank /o/ herkennen in sok is moeilijker dan in op.

Welke stelling is juist?

- A. De klank /p/ herkennen in soep is gemakkelijker dan in poes. **JUIST**
- B. De klank /s/ herkennen in soep is moeilijker dan in poes. **FOUT, even gemakkelijk**
- C. De klank /o/ herkennen in sok is moeilijker dan in op. **JUIST**

Wist-je-dat...

- ... klankherkenning moeilijker is bij bepaalde klanken in bepaalde woordposities

Bv. /t/, /k/, /p/ zijn gemakkelijker te herkennen op wordeinde
(/p/ herkennen in soep is gemakkelijker dan in poes)

Bv. /s/, /z/, /t/, /v/, /g/, /d/, /m/, /n/ zijn zowel in woordbegin als op wordeinde te herkennen (sok, kaas, rok, haar, maan, kam)

Bv. Klanken in woordmidden zijn het moeilijkst te herkennen (bv sok)

MIJN KLEUTERS KUNNEN
DIT NOG NIET!!

Toch wel!

7. Scaffolding

The diagram shows a staircase with four steps. A horizontal dashed line is drawn at the level of the second step from the bottom. A legend to the right explains the elements: a dashed line for 'Huidig niveau' (current level), a pink square for 'Zona van de naaste ontwikkeling' (zone of proximal development), an orange square for 'Te hoog niveau' (too high level), and a green arrow for 'Scaffolding'.

Odisee
VUB

Klank klaar voor de leesstart 73

Scaffolding

The illustration shows three stages of a child learning to ride a bicycle. In the first stage, the child is on a red tricycle. In the second stage, the child is on a bicycle with training wheels. In the third stage, the child is on a bicycle with a parent standing behind them, holding the back of the seat to provide support.

Odisee
VUB

Klank klaar voor de leesstart 74

1. Hiërarchie

A pyramid diagram illustrating the hierarchy of language. From top to bottom, the levels are: the phonetic symbol /s/, the word 'sok', the sentence 'De sok stinkt', and the full sentence 'Juf, ik heb nieuwe sokken!'. A blue arrow on the right points downwards, indicating the direction of increasing complexity. A cartoon character with a speech bubble containing the word 'klank' is shown to the left of the top level.

Odisee
VUB

Klank klaar voor de leesstart 75

Keuze van klanken, keuze van positie, klanken in woorden

De /p/ is op het wordeinde (soep) makkelijker te horen dan in het woordbegin (pees).

- De /p/ komt in veel alledaagse tweelingwoorden voor (pil – bil; pan – kan; mop – kop; ...).
- Het verschil horen tussen de klank /p/ en andere klanken is niet altijd even gemakkelijk voor de kleuters:
 - het verschil horen tussen /p/ en klinkers is het gemakkelijkst; **b, e, i, o, u, ...**
 - het verschil horen tussen /p/ en de groen aangeduide medeklinkers is iets moeilijker; **g, h, j, l, n, r, z, v, m**
 - het verschil horen tussen /p/ en de oranje medeklinkers is nog complexer; **h, m, s, v, w, j, g, ch**
 - het verschil horen tussen /p/ en de rode medeklinkers is het moeilijkst; **k, t, d**

De klank /p/ is een korte 'plofklank' die met beide lippen gevormd wordt.

De /p/ is klankzuiver: je spreekt /p/ altijd op dezelfde manier uit.

De letter b wordt soms als de klank /p/ uitgesproken; bv web, heb

De leesletter p is dezelfde als de drukletter P.

De letter b wordt soms als een p uitgesproken; bv web, heb

Het is moeilijk om het verschil te zien tussen de leesletters p, q, b, d.

Odisee

Klank klaar voor de leesstart 76

Scaffolding: Keuze van woorden

woordbegin	net	woordeinde	zee
pet	net	zeep	zee
pijn	lijn	step	ster
pak	kak	aap	aai
poot	boot	kop	kom

P op einde woord is gemakkelijker te herkennen: we beginnen met rechterkolommen. (positie)
 Eerste woordjes: zeep zee / aap aai / step ster (verschil tussen p en makkelijke klanken)
 Dan kop kom (verschil tussen p en m al moeilijker)
 Dan linkerkolommen: van groen naar oranje naar rood

Odisee

Klank klaar voor de leesstart 77

Noteer 2 woorden binnen huidig klasthema

- 1 gemakkelijk woord
- 1 moeilijk woord

om een klank te herkennen in een woord.

Odisee

Scaffolding:
door EF-ondersteuning

irrelevante externe of interne prikkels te onderdrukken

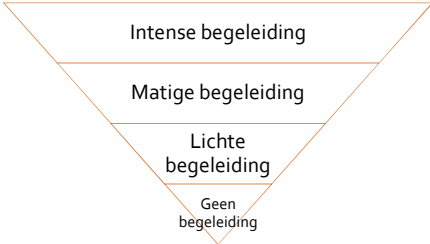
impulsieve reacties en gedragingen afremmen.

Odisee

Klank klaar voor de leesstart

79

Scaffolding in interactie/begeleiding

Intense begeleiding

Matige begeleiding

Lichte begeleiding

Geen begeleiding

Klank klaar voor de leesstart

80

Welke begeleidings-technieken ontdek je in het voorbeeld?

Odisee

Klank klaar voor de leesstart

81

Scaffolding bij foneemh

1. Intense begeleiding

FFFF. Hoor ik de klank /f/ in fee?

Kijk naar mijn mond: FFFF. Ffffee, ffffee.
Ik zeg de klank en het woord traag luidop, zeg maar mee: FFFF - ffffee.
Ffffee.
Hoor ik de klank /f/ in fee, ffffee?
Ja, ik hoor /f/ in ffffee. Iedereen: ffffee.
Ik tik op mijn lippen.
Kijk: ik schrijf het woord 'fee: ik trek een streepje onder de f.

Welke begeleidings-technieken ontdek je in het voorbeeld?

Odisee
Klank klaar voor de leesstart 82

Intense begeleiding

Model de strategie en geef het antwoord onmiddellijk.
Zeg het woord heel langzaam.
Houd de klank lang aan en benadruk hem.
Herhaal het woord een paar maal.
Laat de kleuters expliciet naar je mondbeeld kijken / in spiegel – naar elkaar kijken.
Laat de kleuters nazeggen.
Ondersteun met het woordbeeld, tijdens of na de oefening (whiteboard).

Odisee
Klank klaar voor de leesstart 83

Scaffolding bij foneemdetectie

4. Geen begeleiding

Hoor ik de klank /f/ in fee?

Kleuters tikken al dan niet op de lippen.
Ja, ik hoor /f/ in fee, dus ik tik op mijn lippen

Odisee
Klank klaar voor de leesstart 84

Project

Rezonantiegroep: Klank klaar voor de leesstart!

Onderwijscentrum brusse

Vrije Universiteit Brussel

85

Project

Rezonantiegroep: KL

klank

Dag Loeloe!

Dag Pompom!

86

Résumé

Zijn er vragen?

in 2e en 3e kleuterklas

Auditieve discriminatie

- Herkenning klanken tussen andere klanken en in woorden
- klankcategorisatie: woorden met bepaalde klank 'categoriseren'

Auditieve synthese modellen

Idem 2e KK

- Auditieve analyse
- Auditieve deletie
- Auditieve manipulatie

Gebruik best een methode (zelf woorden en klanken kiezen: moeilijk!)

SPELEN MET LETTERS

Eerste kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
SPELEN	SPELEN	SPELEN
	LEREN	LEREN

Speken met letters is minstens even belangrijker als letters leren.

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

SPELEN MET LETTERS: in alle kleuterklassen

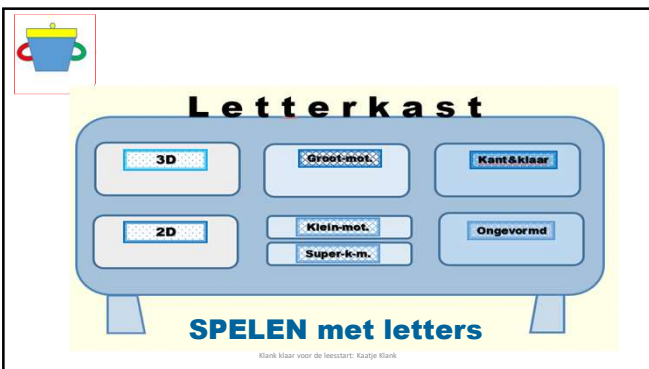
Per kleuterklas:

1. WELKE spelletjes?
2. BEGELEIDING

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

1 KK

1° kleuterklas

30	Stemmen	Koninkrijk
20	Koninkrijk	Digitaal
	Super-kon.	

G H I J K L
N O P Q R

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

1° kleuterklas

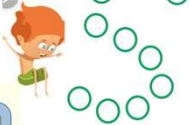

1° kleuterklas

30	Stemmen	Koninkrijk
20	Koninkrijk	Digitaal
	Super-kon.	

A B C D E F G H I J
K L M N O P Q R
S T U V W X Y Z

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

1° kleuterklas

1° kleuterklas

30	Stemmen	Koninkrijk
20	Koninkrijk	Digitaal
	Super-kon.	

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

 3D

2°-3° kleuterklas

3D	Overmaak	Kleurklein
2D	Voltoek	Ongervol

Klink klaar voor de leesstart: Kaatje Klink

MIJN EERSTE ALFABET
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

 3D

2°-3° kleuterklas

3D	Overmaak	Kleurklein
2D	Kleuren	Ongervol

Klink klaar voor de leesstart: Kaatje Klink

in zand spelen

K B S F F I S M A E L

 3D

2°-3° kleuterklas

3D	Overmaak	Kleurklein
2D	Kleuren	Ongervol

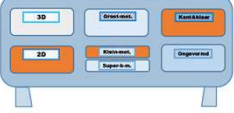

Klink klaar voor de leesstart: Kaatje Klink

2D

2°-3° kleuterklas

Letter Lotto

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

2D

2°-3° kleuterklas

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

2D

2°-3° kleuterklas

Letterkennis

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

2D

2°-3° kleuterklas

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

2D

2°-3° kleuterklas

Maak een memory

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Eerste kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
SPELEN 1. WELKE SPELLETJES Groot-motorisch / 3D / kant-en-klaar (blokken, treinsporen) 2. BEGELEIDING Letters zijn speelgoed Je mag ze benoemen als letters, maar de jonge kleuter is nog niet toe aan meet.	SPELEN 1. WELKE SPELLETJES Groot-motorisch / 3D / kant-en-klaar en ongevormd materiaal Klein-motorisch / 3D / (kant-en-klaar) en ongevormd materiaal Groot-motorisch / 2D / (kant-en-klaar) en ongevormd materiaal Klein-motorisch / 2D / kant-en-klaar en ongevormd materiaal 2. BEGELEIDING Alle zintuigen inzetten: voelen, proeven, zien, horen, ruiken + Bewegen Benoem de letters (pas op: niet 'bee', maar 'b'; niet 'zil' maar 'z')	SPELEN 1. WELKE SPELLETJES Idem 2° KK 2. BEGELEIDING Idem 2° KK

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Résumé

Van peuterklas tot in het eerste leerjaar: laat de kleuters met al hun zintuigen spelen met letters.

Zijn er vragen?

Klank-letter-koppeling
of
Alfabetisch principe
Letters LEREN!!

Odisee

M.B. School voor Basisonderwijs

Wat is klank-letterkoppeling?

"Ik hoor een p-klank en dat is een stokje met een bolletje vanboven."

Het beseft dat een klank overeenkomt met (een) letter(s) en omgekeerd.

"Die omgekeerde wandelstok, dat is de 'jjj' van mijn naam."

Odisee

M.B. School voor Basisonderwijs

Daarvoor nodig: LETTERS LEREN

Eerste kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
SPELEN	SPELEN	SPELEN
	LEREN	LEREN

Hoe meer letters een kleuter voor de start van het eerste leerjaar kent, hoe lichter de leesstart wordt. Fit voor lezen

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

De 'O'

1

2

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Eerste kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
	LEREN	LEREN
	1. WELKE LETTERS? Betekenisvolle letters; beginletter centraal woord uit het thema; eigen naam; ... Wij: letters van K. Klank Leesletter (zie FAQ)	1. WELKE LETTERS? Andere letters dan 2 ^e KK: ook tweeklanken! ! Eerste letters eerste leerjaar Letters 2 ^e KK herhalen
	2. DOEL L&T benoemt letters Kleuters herkennen letters	2. DOEL Kleuters benoemen letters actief Minimum 12, liefst 15 letters

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

1 ^{ste} kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
	<p>LEREN</p> <p>3. HOE? Vanuit de klank ('functionele letterkennis') Grote leesletter aanbrenge</p> <p>In Kaatje Klank aanbrenge – kort</p> <p>Daarna aparte act. Start groot-mot. Gebruik het spelen met letters Gebruik multisensoriële, zeker articulatie + Koppelen aan beweging</p> <p>Daarna: ook vaak in de marge van andere act., omgeving.</p>	<p>LEREN</p> <p>3. HOE? Idem 2^e KK + zeker overgaan naar klein-motorische + Invented spelling = spontaan schrijven stimuleren</p>

= klank-tekenkoppeling (of alfabetisch principe)

FAQ: Welke soort letters?

Leesletter = drukletter = **blakletter** / HOOFDLETTER / *ook wel schrift / SKRIJFLETTER* (tweede leerjaar)

SPELEN

- Leesletters en hoofdletters (zoals in de omgeving, teksten, boeken)
- Voorgevormd 2D-materiaal: stempels, kaartjes die je zelf maakt: leesletter (lettertype eerste leerjaar) plus hoofdletters
- Eigen naam leren schrijven: meestal hoofdletters

LEREN

- actief benoemen: 1 soort: leesletter lettertype eerste leerjaar (nadien: andere soorten)

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

FAQ: moet je met een lettermuur werken?

2^e KK:

- een overzicht van de letters is aan te raden (bv. in schrijfhoek)
- een lettermuur kan (welke soort letters?)

3^e KK:

- een overzicht van de letters is een must
- een lettermuur is sterk aan te raden (welke soort letters?)
- **geef zoveel mogelijk de klinkers, tweeklanken, medeklinkers een ander kleur**

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

FAQ: beginnen met letters of klanken?

- Klanken zijn bekend: introduceer een letter altijd door eerst aandacht aan de klank te schenken (articulatie, de uitgesproken klank voelen, ...)
- Aan de andere kant: bij het werken rond klanken, is het functioneel om er snel de letter bij te nemen.
- Consequent verschil maken tussen klanken en letters; klankgroepen en lettergrepen

Klank klaar voor de leestart: Kaatje Klank

Naast leren van letters: ook spelletjes KL-koppeling, bv. letter-klanklotto

m			
v			
s			

Odisee
Klank klaar voor de leestart: Kaatje Klank

HOE EN WANNEER HIERAAN WERKEN?

In de tweede kleuterklas:

- altijd letters aan klanken koppelen
- actieve letterkennis oefenen (letters leren)
- Modelen van KL-koppeling

In de derde kleuterklas:

- Idem tweede kleuterklas
- Plus actief spelletjes rond KL-koppeling spelen

Klank klaar voor de leestart: Kaatje Klank

WOORDKAARTJES

Tweede kleuterklas

Als je zelf woordkaartjes maakt, let dan hierop.

Derde kleuterklas

m o l
M O L

v i s
V I S

m o l
M O L
Klank klaar voor de leestart: Klatje Klank

v i s
V I S

Duid (3^e KK) op je woordkaartjes de letters in een verschillend kleur aan: dit verscherpt het letter- en klankbesef en het feit dat woordjes een kop, buik en staart hebben:

k a t ; m o k ; b a l

Klankzuivere woorden
Vb. Kat, mok, tol versus circus, hond, wrijf

Vermijd woorden die eindigen op d, b, doffe e, c, q, x, y of woorden die met wr beginnen
Krab (je hoort 'p'); pad (je hoort 't'), me (je hoort 'mu'), wrat (je hoort 'vr'), ...

Klank klaar voor de leestart: Klatje Klank

Résumé

Spelen met letters: alle kleuterklassen
< -- > leren van letters = actieve letterkennis = klankletterkoppeling: tweede en derde kleuterklas

Hoe meer letters de kleuters actief kennen, hoe vlotter ze leren lezen in het eerste leerjaar

+/- 15 letters wordt aangeraden (om het even welke)

Leesletters **ACTIEF** leren / spelen met alle letters

Zijn er vragen?

Wat is spontaan schrijven?

Het kind schrijft in zijn eigen spelling (of krabbels), 'zoals de grote mensen, zoals in het echt'.

- De aanwezigheden noteren zoals de juf
- Een boodschappenlijstje maken zoals mama
- Evengoed puur voor het plezier

Mama's boodschappenlijst

Emilia's boodschappenlijstje

Benjamin, 3,8 j.:
Schrijft voor het plezier

Anais, 4,6 j.: schrijft voor het plezier
(namen van haar neefje, nichtje, tante)

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Spontaan schrijven: veel synoniemen

- = invented spelling (! Zelf uitgevonden spelling)
- = alsof schrijven
- = functioneel schrijven
- = voorbereidend communicatief schrijven

Een belangrijke voorspeller van goed technisch leren lezen!

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

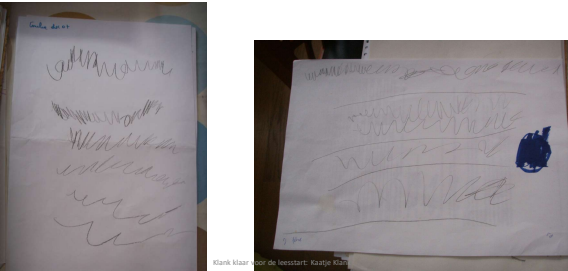
 Spontaan schrijven: hele evolutie

Verjaardagsuitnodigingen van een driejarige
Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Verjaardagsuitnodigingen van een vijfjarige
Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

 Van krabbels ...

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

 ... over ketens van letters en letterachtigen ...

4,6 jaar
Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

4,8 jaar
Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

... naar echte letters

Emilia schrijft briefje naar oma
Gekende woorden kan ze ongeveer schrijven.
Maar het is ook fijn om gewoon letters te schrijven die je al kent.

August, 5,11 j.: schrijft betekenisvolle letters: E van zus Emilia, A van August, letters van film 'Wally' ... Soms staat een letter voor een woord (A voor August), soms ook niet (de L bv).

... naar woorden

- Eerste letter = volledige woord: **A** voor August, **R** voor rups
- Fonetisch spellen met alle letters die je al kent: **Ag**t voor August, **rps** voor rups
- 'Echte' spelling: **August** voor August, **rups** voor rups

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

Belangrijke voorspellende vaardigheid van goed leren lezen

Kinderen die spontaan schrijven en die ook evolueren in dat schrijven tonen eigenlijk dat ze inzicht hebben in

- klanken
- letters
- klank-letterkoppeling
- Functies van geschreven taal, ...

→ Spontaan schrijven versnelt bovendien en en

→ Spontaan schrijven weerspiegelt ontwikkeling van de geschreven taal

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

SPONTAAN SCHRIJVEN

Eerste kleuterklas	Tweede kleuterklas	Derde kleuterklas
krabbels	krabbels	Krabbels
Ketens van letterachtigen	Ketens van letterachtigen	Ketens van letterachtigen
	Aparte letters (al dan niet voor 1 wd)	Aparte letters (al dan nt vr 1 wd)
	Fonetisch spellen	Fonetisch spellen
	'echt' spellen	'echt' spellen

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

FAQ: waarom spontaan schrijven stimuleren?

Omdat het een zeer belangrijke voorspeller is van leren lezen!

- Integratie van klankbewustzijn, letterkennis, en klank-tekenkoppeling
- Letters schrijven helpt het onderscheiden van unieke kenmerken van letters

Tweede helft derde kleuterklas: nog geen spontaan schrijven? Niets van letterachtigen? Probleem!

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

FAQ: hoe spontaan schrijven stimuleren?

Van in de eerste kleuterklas:

- Overal schrijfgerei als automatisme bijleggen. (Winkel: telefoon met notitieboekje, bordjes solden, prijzen; huiskamer: boeken, kranten, boodschappenlijstjes, ...)
- Positief reageren op schrijfsels kinderen.
- Stimuleren om iets te noteren.

Klank klaar voor de leesstart: Kaatje Klank

 FAQ: moet je spontane spelling verbeteren?

Verbeter nooit spontaan schrijven (tenzij een kind het echt vraagt¹)

Wat wel doen?

- Overall schrijfgerei
- Overall (vanaf 2e KK picto's, symbolen, woorden)
- Modelleer zelf spontaan schrijven: vertel waarom en hoe je iets schrijft
- Waardeer het spontaan schrijfsel
- Vraag zelf of je iets bij een tekening moet schrijven (taaltekening)
- Maak veel functionele schrijfp opdrachten (lijstjes, wenskaartjes, ...)
- Kinderen elkaars schrijfsels laten vergelijken.

Résumé

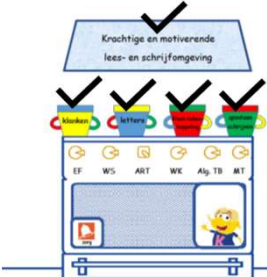
Stimuleer spontaan schrijven, verbeter niet.

Zet in op kamers 5.B en 5.C (veel functioneel laten schrijven) en toon veel modelgedrag (tonen hoe jij functioneel schrijft)

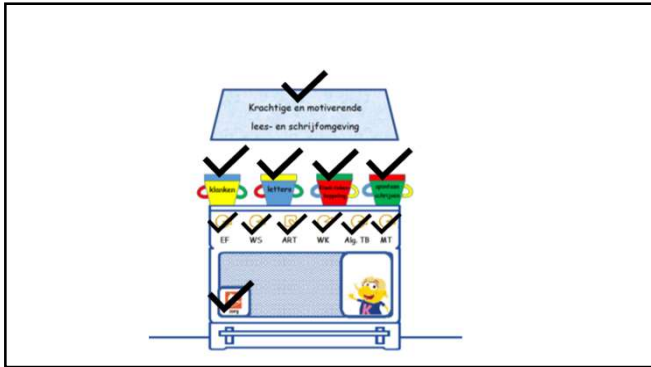
Zijn er vragen?

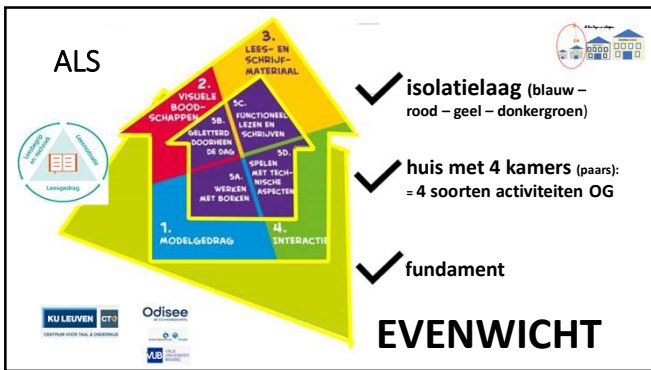

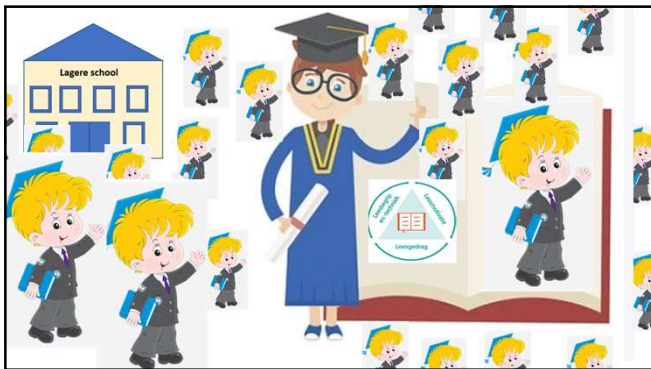
ALS

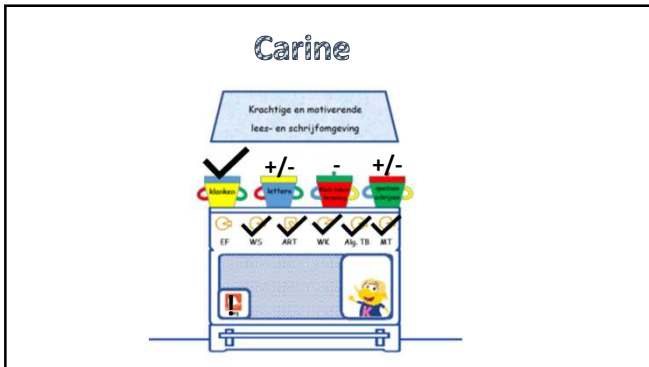

EVENWICHT

Terugblik naar de doelen!
Op het eind van deze sessie

- ✓ krijg je een zicht op **wat een goede lezer is** / goed leesonderwijs inhoudt
- ✓ herken je de **plaats & het belang van voorbereidend / aanvankelijk / voortgezet technisch lezen** in het hele proces van lezen
- ✓ krijg je **inzicht in de leerlijn 'voorbereidende technische leesvaardigheden' (VTL)**
- ✓ weet je **waarom** VTL belangrijk is en welke vaardigheden er echt toe doen.
- ✓ heb je **inspiratie** om rond VTL te werken in de klas

Wat neem je mee om morgen al te proberen?

Een hele boterham!
Wat zeg ik?
Een heel brood.

BEDANKT VOOR JULLIE AANDACHT!

NOG VRAGEN?

- marlies.algoet@odisee.be
- lieve.vanseveren@odisee.be
- Jaantje.verbruggen@odisee.be (boeken & poëzie)
